

“Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 72.1.2 və 72.1.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 254.2, 153.2.1 və 261.0.1-ci maddələri ilə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 178-ci maddəsinin 2-ci bəndinin “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 72, 77 və 82-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun qərarı

Bakı şəhəri, 13 iyun 2017-ci il

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südəbə Həsənova, Rövsən İsmayilov, Ceyhun Qarayev, Rəfael Qvaladze (maruzəci-hakim), Məhir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Səfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi Elməddin Hüseynovun, maraqlı subyektlərin nümayəndələri Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin hakimi Abiddin Hüseynovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin sektor müdiri Vəlif Əmiraslanovun, Mütəxəssis Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının Hüquq departamentinin Maliyyə hüquq şöbəsinin rəisi Ələkbər İsmayilzadənin iştirakı ilə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiyaya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 72.1.2 və 72.1.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 254.2, 153.2.1 və 261.0.1-ci maddələri ilə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 178-ci maddəsinin 2-ci bəndinin “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 72, 77 və 82-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin müdirəti atasında konstitusiyaya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.Qvaladzenin maruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssisin çıxışlarını dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı Apelyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinə (bundan sonra - Konstitusiyası Məhkəməsi) müraciət edərək “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra - “Banklar haqqında” Qanun) 72.1.2 və 72.1.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra - Mülki Prosessual Məcəllə) 254.2, 153.2.1 və 261.0.1-ci maddələri ilə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin (bundan sonra - Əmək Məcəlləsi) 178-ci maddəsinin 2-ci bəndinin “Banklar haqqında” Qanununun 72, 77 və 82-ci maddələri ilə əlaqəli şəkildə şərh olunmasını xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, iflas (ləğvətmə) prosesində olan banklara qarşı iddia arızaları üzrə mübahisələrdə baxılma zamanı qanunvericilik normalarında qeyri-müəyyənliyin olması aşkar edilmişdir. Belə ki, Mülki Prosessual Məcəllənin 254.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq, məhkəmə həmin Məcəllənin 254.1-ci maddəsinə nəzərdə tutulan hallarla yanaşı, qanunla nəzərdə tutulan digər hallarda da iş üzrə icraatı dayandırır.

“Banklar haqqında” Qanunun 72.1.2. və 72.1.3-cü maddələrinə əsasən, bankın müflis elan olunmasına dair qərar qüvvəyə mindiyəndən banka qarşı məhkəmə icraatı prosesində olan bütün iddialar dayandırılır və bank barəsində digər məhkəmə icraatına başlanılır və banka qarşı bütün tələblər yalnız bu qanunda nəzərdə tutulan iflas proseduru çərçivəsində irəli sürülür.

Müraciətdə qeyd olunur ki, göstərilən maddədə “dayandırma” anlayışının hansı mənada işlədildiyi, prosessual mənada icraatın dayandırılması mənasını daşıdığı, yaxud oxşar işlər üzrə məhkəmə baxışını istisna etdiyi (belə iddiaların yolverilməz olduğu, artıq icraatda olan işlər üzrə icraatı isə məhkəmədə baxılmalı olmasına əsası ilə xitam verilməli olduğu) aydın deyil.

Bundan başqa, müraciətdən hesab edir ki, məhkəmə təcrübəsində ləğvətmə prosesində olan banklara qarşı tələblər heç də həmişə yalnız qiymətləndirilən iddialardan ibarət olmur. Bəzi mübahisələrdə iddiaçıları müqavilələrin tam və ya qismən etibarsızlığı, dayandırılması, hesablarının borcun əsassız hesab edilməsi və s. tələblər də irəli sürülür. Həmin tələblərin işə “Banklar haqqında” Qanunun 77-ci maddəsi ilə tənzimlənən və irəli sürülməsinin xüsusi qaydası müəyyən olunan tələblərə aid edilməsi mübahisəlidir. Bu maddə məhz pül ödənişi ilə bağlı tələblərin ödənilməsi proseduru tənzimləyir.

Müraciətdən qənaətinə görə, qanunvericilikdə ləğvətmə mərhələsində olan banklara qarşı verilmiş qeyri-əmlak xarakterli və ya qarşılıq iddialara məhiyyətli üzrə baxılmasının mümkünlüyü barədə qeyri-müəyyənlik mövcuddur. Göstərilən qeyri-müəyyənlik eyni xarakterli mübahisələr üzrə fərqli məhkəmə aktlarının qarşı edilməsi, hüquqi müəyyənliyin prinsipinin, fiziki və hüquqi şəxslərin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra - Konstitusiyası) 60-cı maddəsinə təsadüf edibmiş hüquq və əzadlıqların məhkəmə müdafiəsi hüququnun pozulmasına səbəb ola bilər.

Müraciətdə həmçinin göstərilir ki, əmək qanunvericiliyi müəssisənin ləğv olunması halında əməkdaşların birinci növbəli ödənilmələri aid etmiş, lakin hüquqi şəxsin müflisləşməsi zamanı ödəncilərin qanunvericiliyə uyğun ödənilməli olduğunu təsbit etmişdir. Müraciətdən fikrincə, belə tələblərin əmək qanunvericiliyi ilə, yaxud bank qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş növbəlik qaydasında ödənilməli olması birnəməli deyil, həmçinin iflas proseduruna başlanılmış bankların işçilərinin əməkhaqqı tələblərinin döndürüldükdə növbədə ödənilməsi konstitusiyaya prinsiplərinə uyğun olmaqla, vətəndaşların əməkhaqqı tələblərinin təmin olunmasını əhəmiyyətli dərəcədə çatışdırıldı və qeyri-mümkün edir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu müraciətdə qaldırılan məsələlərə aşağıdakı ardıcılıqla baxılmasını məqsəddəyifəz hesab edir:

- ləğvətmə mərhələsində olan banklara qarşı irəli sürülmüş mübahisəli tələblərə məhkəmələrdə baxılmasının mümkünlüyü;
- bankın ləğvi prosedurunun başlanmasından sonra məhkəmələrdə banka qarşı iddialara baxılmasını “dayandırılması” ifadəsinə aydınliq gətirilməsi;
- müflis elan edilmis bankların işçilərinin əməkhaqqı tələblərinin əmək qanunvericiliyi, yaxud bank qanunvericiliyinə uyğun ödənilməli olması.
- İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, hüquqi şəxsin ləğvi və ya müflis olması nəticəsində ləğvi proseduru Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi (bundan sonra - Mülki Məcəllə), “Banklar haqqında” Qanun, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının İdarə Heyətinin 2006-cı il 28 iyun tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Bankların və xarici bankların yerli filiallarının məcburi ləğvinə dair Təlimat” (bundan sonra - Təlimat) və digər normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir.
- Mülki Məcəllənin 59-cu maddəsinə uyğun olaraq hüquqi şəxsin ləğv edilməsi aşağıdakı hallarda baş verə bilər:
- təsisçilərinin (iştirakçıların) və hüquqi şəxsin nizamnamə ilə vəkil edilməsi orqanının qərarı ilə könüllü qaydada;
- məhkəmənin qərarı ilə;
- müflis olma nəticəsində.
- “Banklar haqqında” Qanunda da iflas proseduru könüllü (maddə 58), məcburi (maddə 59) və iflas proseduru çərçivəsində ləğv edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Müflis elan olunan bankın vəziyyəti lisenziyası ləğv edilməsi bankdan daha mürəkkəb olduğundan, bank öz öhdəlik-

lərini tam yerinə yetirməyə qadir olmadığından onun ləğvinin xüsusi proseduru qaydası, kreditörünün tələblərinin qəbulu və təsdiqinin fərqli şərtləri, tələblərin ödəniş növbəliliyi “Banklar haqqında” Qanunda müəyyən edilmişdir.

Mülki Məcəllənin 63-cü maddəsinin tələblərinə görə, hüquqi şəxs kreditörünün tələblərini ödəməyə qadir deyildirsə, o, məhkəmənin qərarı ilə müflis sayıla bilər.

“Banklar haqqında” Qanunun 60-cı maddəsinə əsasən, “Müflisləşmə və iflas haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu və həmin qanunu tamamilə və ya qismən dəyişdirən və əvəz edən hər hansı digər qanunlar banklara tətbiq olunmur. Banklar yalnız bu qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada, məhkəmənin qərarı ilə müflis elan edilə bilər. Bankın müflis elan edilməsinin məhkəmədənkanar proseduru yol verilmir.

Həmin qanunun 68-ci maddəsinə görə, bank iflas proseduruna başlanılmasında dair etirazın təmin olunması haqqında məhkəmənin qərarına müvafiq surətdə müflis elan edilir və banka ləğvedici (ləğvedicilər) təyin edilir. Bankın müflis elan olunması haqqında məhkəmə qərarı dərhal icraya yönəldilir və həmin andan bankın iflas proseduruna başlanılır.

Xüsusi vurğulanmaldır ki, qanunverici bank barəsində iflas proseduruna başlanılması və müflis elan olunaraq ləğv edilməsinin xüsusi qaydalarla nəzərdə tutur. Belə qaydalar “Banklar haqqında” Qanunun 72-ci maddəsinə nəzərdə

tutulmuşdur.

Bu qaydalar əsasən bankın müflis elan olunmasına dair qərar qüvvəyə mindiyəndən:

- banka qarşı məhkəmə icraatı prosesində olan bütün iddialar dayandırılır;
- bank barəsində digər məhkəmə icraatına başlanılır və banka qarşı bütün tələblər yalnız bu qanunda nəzərdə tutulan iflas proseduru çərçivəsində irəli sürülür və s.

Maddədən göründüyü kimi, banka qarşı məhkəmə icraatı prosesində olan bütün iddiaların dayandırılması, banka qarşı bütün tələblərin iflas proseduru çərçivəsində irəli sürülməsi tələbi yalnız bankın müflis elan olunduğu halda müəyyən edilmişdir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, müraciətdə qaldırılan məsələlərin düzgün həll edilməsi məqsədilə “Banklar haqqında” Qanunun 72.1.2-ci maddəsinə nəzərdə tutulan “dayandırma” ifadəsinin Mülki Prosessual Məcəllənin 254-cü maddəsinə nəzərdə tutulan “icraatın dayandırılması” ifadəsi ilə eynilik təşkil edib-etməməsinə aydınlıq gətirilməlidir.

Məhkəmənin icraatında olan mülki işlər üzrə icraatın dayandırılmasını şərtləndirən hallar Mülki Prosessual Məcəllənin 254-cü maddəsinə konkret müəyyənləşdirilmişdir. Bu maddənin məzmunundan göründüyü kimi, prosessual qanunvericiliklə müəyyən olunan halların sırasında bankların müflis elan edilməsinə dair məhkəmə qərarının mövcudluğu nəzərdə tutulmuşdur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, Mülki Prosessual Məcəllənin 254-cü maddəsinə nəzərdə tutulmuş “icraatın dayandırılması” ifadəsi prosessual mənə kəsb edərək, iş üzrə icraatın prosessual cəhətdən dayandırılmasını, yeni işin məhkəmə icraatından çıxarılmasını, icraatın müəyyən müddətə müvəqqəti dayandırılaraq, bu cür dayandırılma əsas olmuş halları aradan qaldırması gözlənilən prosessual qaydasını ehtiva edir.

Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin 254.1.4-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 25 mart 2004-cü il tarixli qərarında qeyd olunduğu kimi, “məhkəmə prosesi zamanı elə hallar meydana çıxır ki, onlar mübahisənin operativ və obyektiv həll olunmasına mane olur. İcraatın dayandırılması qanunda göstərilən əsaslarla və məhkəmə icraatının davam etməsinə mane olan halların meydana çıxması ilə mümkündür. Belə vəziyyətdə mübahisənin həll olunması üçün müvəqqəti mane olan hallara başqa bir icraatda aydınlıq gətirilənə qədər həmin iş iş üzrə icraat dayandırılır.

Qanunverici Mülki Prosessual Məcəllədə məhkəmənin üzünə iş iş üzrə icraatı dayandırmaq vəzifəsi qoyan (Məcəllənin 254-cü maddəsi) və məhkəməyə belə hüququ verən (Məcəllənin 255-ci maddəsi) konkret hallar müəyyən edərək, icraatın dayandırılması hallarını məcburi və qeyri-məcburi növlərə ayırır. İcraatın dayandırılmasını məcburi hallardan biri Mülki Prosessual Məcəllənin 254.1.4-cü maddəsinə nəzərdə tutulan Konstitusiyası Məhkəməsinin icraatı qaydasında, mülki, cinayət və ya inzibati qaydada baxılan başqa bir iş həll edilməyincə işin baxılmasının mümkün olmasındır. Mülki Prosessual Məcəllənin 254.1.4-cü maddəsinə nəzərdə tutulmuş hallarda iş üzrə icraatın dayandırılması üçün işlərin istənilən qarşılıqlı bağlılığı deyil, yalnız elə bir asılılıq nəzərdə tutulur ki, mübahisəli hüquqi münasibətinin hüddutlarından kənara çıxan məsələ nizamlananaq həmin işə baxılması ümumiyyətlə mümkün olmasın.

İş üzrə icraatın dayandırılması - məhkəmə və ya inzibati orqan tərəfindən işə baxılmasının qeyri-mümkünlüyünün müəyyən edildiyi halda işin icraatının dayandırılması üçün başqa iş iş üzrə preysudial əhəmiyyət kəsb edən faktların müəyyən edilməsidir”.

Mülki Prosessual Məcəllənin 254.1-ci maddəsinin mənasından və Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun həmin normanın şərhinə dair hüquqi mövqeyindən belə nəticəyə gəlmək olar ki, iş üzrə icraatın dayandırılması üçün aşağıdakı şərtlər olmalıdır:

- işin məhkəmənin icraatında baxılması ilə iş iş üzrə obyektiv və operativ qərar qəbul olunmasına mane olan halların mövcudluğu;
- bu cür halların müvəqqəti xarakterli olması və aradan qalxmasının prosessual imkanının məhkəməyə ballı olması.
- İş üzrə icraatın dayandırılması tərəflərin məhkəməsi müdafiəsi hüququnun qorunmasını, ədalət mühəkiməsinin obyektivliyi və hüquqi müəyyənlik prinsipinə xələf gətirməməlidir.

Mülki Prosessual Məcəllənin 254.2-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə qanunla nəzərdə tutulan digər hallarda da iş üzrə icraatı dayandırır. Qanunun bu maddəsində “digər hallar”-ın konkret dairəsinin müəyyənləşdirilməsinə baxmayaraq, hər bir halda işin dayandırılması üçün Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun adçaklən qərarında qeyd edildiyi kimi, “mübahisəli hüquq münasibətinin hüddutlarından kənara çıxan məsələ nizamlananaq həmin işə baxılması ümumiyyətlə mümkün olmadığı hallar” nəzərə alınmalıdır.

Müraciətdən və Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun iclasında iştirak edən şəxslərin çıxışlarından müəyyən olunur ki, təcrübədə müflis elan olunmuş banklara bağlı məhkəmə işləri müxtəlif xarakterli olmaqla, iddianın predmeti, hüquqi əsasları, mülki döviyyədə yaranmış müxtəlif münasibətlərdən irəli gəlməsi və mübahisənin hüquqi təbiətinə görə fərqlənirlər.

Bunu nəzərə alaraq Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, göstərilən fərqləndirici əlamətlərin görə müflis elan olunmuş banka qarşı (və ya bankın iddiaçı olduğu) iddialar 2 əsas qrupa bölmək olar:

1. müflis elan olunmuş bankın bilavasitə bank fəaliyyəti ilə bağlı olan iddialar;
2. müflis elan olunmuş bankın hüquqi şəxs kimi hüquq qabiliyyətindən irəli gələn fəaliyyəti ilə bağlı iddialar.

“Banklar haqqında” Qanunun X fəslində iflas prosesinə məruz qalan banka qarşı iflas proseduru çərçivəsində irəli sürülən tələblərin dairəsi müəyyən edilmişdir.

Həmin qanunun “Tələblərin qeyd alınması” adlanan 76-cı maddəsinin görünürlü ki, bu qanunun 77.1 və 77.2-ci maddələrinə nəzərdə tutulan hallar istisna olmaqla, müflis banka qarşı tələblər bankın müflis elan olunmasına dair məhkəmə qərarının kütləvi informasiya vasitələrində ilk dəfə dərc edildiyi gündən 60 təqvim günü ərzində ləğvedici tərəfindən yazılı şəkildə qeydə alınmalıdır. Tələblərin qeydə alınması üçün kreditör öz tələblərinin hüquqi əsasını sübut edən sənədləri və qanunun 76.2.1-76.2.3-cü maddələrinə göstərilən məlumatları ləğvediciyə təqdim etməlidirlər.

“Banklar haqqında” Qanunun 77.1-ci maddəsinə əsasən, bankın mühasibat uçotu və hesabata sənədlərində əks etdirilmiş depozitlarla bağlı tələblər istisna olmaqla, yalnız bu qanunun 76-cı maddəsinə uyğun qəbul edilmiş tələblər qeydə alınır. Depozitlarla bağlı tələblər isə mühasibat uçotu sənədlərində əks etdirilmiş məbləğlərdə qəbul edilir.

Qanunun 77.5 və 77.6-cı maddələrinə görə, qeydə alınmış tələblərin təhlilindən sonra ləğvedici qəbul etdiyi tələbləri qəbul edilmiş tələblər siyahısına, etiraz etdiyi tələbləri isə etirazın səbəblərini göstərməklə, etiraz edilmiş tələblər siyahısına daxil edir. Qismən etiraz edilərək qeydə alınmış tələblər müvafiq olaraq qəbul edilmiş və etiraz edilmiş hissədə hər iki siyahıya daxil edilir. Hər iki siyahıda tələbi olanın adı və ünvanı, tələblərin məbləği və irəli sürülən tələblərin təminatı üçün sübutları nəmüvəddü göstərilir. Siyahılara daxil edilən tələblər kateqoriyalara üzrə birləşdirilir və ödəniş növbəliyi qaydasında yerləşdirilir. Hər iki siyahı tələblərin qeydiyyatı müddətinin qurtardığı gündən 30 təqvim günü ərzində tərtib edilir və məhkəmənin təsdiqi verilir. Bundan sonra ləğvedici hər rüb təzələnen siyahıları məhkəmənin təsdiqi verir. Həmin siyahıları təsdiq edənədək məhkəmə ləğvedici ilə razılaşdırmaqla tələbləri bir siyahıdan digərinə keçirə bilər. Məhkəmə etiraz edilmiş tələblərin təsdiqlənməsi üçün hansı sübutların zaruri olduğunu müəyyənəldirə bilər.

Məhkəmə etiraz edilmiş tələblər siyahısının təqdim olunduğu tarixdən etibarən 60 təqvim günündən gec olmayaraq aydınlaşdırmaq məqsədilə dinləmələrin keçirilməsi tələbi müəyyən edir (“Banklar haqqında” Qanunun 77.7-ci maddəsi).

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, kreditör tələbləri ilə bağlı iş proseduru çərçivəsində ləğvedicinin həyata keçirdiyi növbəti ləğvətmə tədbirləri və öhdəlikləri həmin qanunun 87-ci maddəsinə nəzərdə tutulmuşdur. Bu maddəyə görə, təsdiq edilmiş tələblər ödəniş növbəliyinə müvafiq surətdə təsnifatlaşdırılaraq kateqoriyalara üzrə birləşdirilir və bölgü cədvəlinə daxil edilir. Hər kateqoriya üzrə tələblər əvvəlki növbənin tələbləri tam ödənildikdən sonra ödənilir. Növbə daxilində tələblərin ödənilməsinə vəsait çatışmadıqda, ödənilən tələblərə proporsional faizlə bölüşdürülür. Tələblər təsdiq edilmiş və bölgü cədvəlinə daxil edilmiş bank kreditörünün ödənilşirən aparılması qrafiki ləğvedici tərəfindən məhkəməyə təsdiq olunmaq üçün təqdim edilir. Məhkəmə tərəfindən təsdiq edilmiş ödənilşirən aparılması qrafiki qətdir və ondan şikayət verilə bilməz. Ödənilşirən aparılması qrafiki məhkəmə tərəfindən təsdiq edildikdən sonra ləğvedici dərhal həmin qafiki nəzərdə tutulan ödənilşirən icra edir. Ödənilşirən aparılması qrafikində daxil edilmiş məbləğləri kreditörlərə ödəmək üçün onlarla əlaqə yaratmaq mümkün olmadığı halda ödənilməmiş məbləğlər Mərkəzi Bankda xüsusi hesabda depozitə qoyulur. Ləğvedici kütləvi informasiya vasitələrində bildirir dərc etdirərək, göstərilən kreditörlərə vəsait almaq üçün müraciət etməyi təklif edir. Bu qaydada depozitə qoyulmuş vəsait göstərilən kreditörlər və ya onların hüquq vəarisləri tərəfindən həmin tələblər üzrə iddia müddəti bitənədək alınabilir. İddia müddəti bitdikdən sonra ödənilməmiş məbləğlər dövlət büdcəsinə köçürülür.

Qeyd etmək lazımdır ki, qanunverici, ləğv edilən bankın vəsaitləri onun kreditörünün tələblərinin ödənilməsi üçün yetərli olmadığı təqdirdə mövcud vəsaitlərin bankın kreditörünün arasında bölüşdürülməsini ədalətli tarazlığa nail olumasını təmin etmək məqsədilə növbə daxilində ödənilşirən tələblərə proporsional faizlə bölüşdürülməsinin qaydasını nəzərdə tutmuşdur.

Göstərilənlərdən müəyyən olunur ki, müflis elan olunmuş bankın ləğvətmə prosedurunda bankın kreditörünün banka qarşı tələblər irəli sürməsi və bu tələblərin icrası mütləki və mülki prosessual qanunvericilikdə nəzərdə tutulan ümumi əsaslar və qaydalar üzrə deyil, məhz “Banklar haqqında” Qanunun yuxarıda qeyd edilən maddələrinin xüsusi tələbləri çərçivəsində həyata keçirilir. İflas proseduruna məhkəmə nəzarəti məhz bu prosedur çərçivəsində müəyyən edilmişdir.

Bəle fərqləndirmə mübahisələrin mülki məhkəmə icraatı qaydasında və yaxud iflas proseduruna məhkəmə nəzarəti qaydasında baxılmalı olmasını şərtləndirir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq hesab edir ki, “Banklar haqqında” Qanunun 76-82 və 87-ci maddələrinin müddəalarından bankın kreditörünün tələblərinin qeydə alınması, tələblərə etiraz edilməsi, qeydə alınmış və etiraz edilmiş tələblərin məhkəmə tərəfindən təsdiq edilməsi, qeydə alınmış tələblərin ödənilməsinin xüsusi proseduru və s. müəyyən edildiyindən, bu cür kreditör tələbləri ilə bağlı məhkəmələrdə olan işlər üzrə icraatı Mülki Prosessual Məcəllənin 261.0.1-ci maddəsinə uyğun olaraq xitam verilməli, tərəflərə pozulmuş hüquqlarının müdafiə edilməsi üçün iflas proseduruna nəzərdə edən məhkəməyə müraciət edilməsi işə alınmalıdır. Bankın müflis elan olunmasına dair məhkəmənin qərarı qüvvəyə mindiyəndən daxil olan arızaların Mülki Prosessual Məcəllənin 153.2.1-ci maddəsinə əsasən icraatda qəbul edilməsindən imtina olunmalıdır.

Müraciətdə qeyd edildiyi kimi, təcrübədə ləğvətmədə olan banklara qarşı qiymətləndirilən iddialar ilə yanaşı, digər tələblər də (məsələn, ipoteka (girov) müqaviləsinin tam və ya qismən etibarsız hesab edilməsi, ləğv edilməsi və s.) irəli sürülür. Bu tələblərin “Banklar haqqında” Qanunla tənzimlənən və irəli sürülməsinin xüsusi qaydası müəyyən olunan tələblərə aid olub-olmamasına dair məsələyə gəldikdə, Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakılardan qeyd edilməsini vacib hesab edir.

Qanunvericiliyi tələblərinə görə, Azərbaycan Respublikasının ərazisində yalnız hüquqi şəxslər (və ya xarici hüquqi şəxsin filialları) bank fəaliyyəti ilə məşğul olmaq səlahiyyətinə malikdirlər.

Mülki Məcəllənin 43.1-ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs qanunla müəyyənləşdirilən qaydada dövlət qeydiyyatından keçmiş, xüsusi yaradılmış və bir qurumdur ki, mülkiyyətdə ayrıca əmlakı vardır, öz öhdəlikləri üçün bu əmlakla cavabdehdir, öz adından əmlak və şəxsi qeyri-əmlak hüquqları ədalət etmək və həyata keçirmək, vəzifələr daşımaq, məhkəmədə iddiaçı və ya cavabdeh olmaq hüququna malikdir. Hüquqi şəxsin müstəqil balansına malikdir.

Mülki Məcəllənin 44.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, hüquqi şəxs dövlət qeydiyyatına alındığı andan mülki hüquqlara malikdir.

Həmin Məcəllənin 59.4-cü maddəsinə görə, hüquqi şəxsin ləğv edilməsi əsaslandırılan bir də onun müflis olma-

sıdır. Bu müddəanın mənasından göründüyü kimi, hüquqi şəxsin müflis elan edilməsi hələ onun müflis olması və ya ləğv edilməsi demək deyil, hüquqi şəxs iflas prosedurunun başa çatması ilə müflis hesab edilir və bu cür prosedurun hüquqi nəticəsi olaraq bank ləğv edilir.

Mülki Məcəllənin 60.2 və 61.7-cü maddələrinə uyğun olaraq, hüquqi şəxsin mövcudluğuna son qoyulma anına qədər hüquqi şəxs hüquq qabiliyyətini saxlayır, hüquqi şəxsin, konkret halda bankın müflis elan edilməsi bank fəaliyyəti ilə məşğul olan qurumun hüquq qabiliyyətini dayandırır, yeni müflis elan olunmuş bank qurumu iflas proseduru çərçivəsində hüquqi şəxs kimi fəaliyyətini davam etdirir.

“Banklar haqqında” Qanunun 62-ci maddəsinin tələblərinə əsasən, bank barəsində iflas proseduruna başlanılması üçün bu qanunun 61-ci maddəsinə nəzərdə tutulan əsaslar mövcud olduqda nəzarət orqanı tərəfindən bankın lisenziyası ləğv edildikdən sonra bank barəsində iflas proseduruna başlanılmasına dair ərizə məhkəməyə təqdim edilir.

“Banklar haqqında” Qanunun 71-ci maddəsinə ləğvedicinin statusu, hüquq və vəzifələri, iflas prosedurunda ləğvedicinin fəaliyyətindən hüquqi əsasları müəyyənləşdirilmişdir.

Qanunun yuxarıda sadalanan müddəalardan bankın iflas prosedurunda göstərilməli olan fəaliyyət, ləğvedicinin üzünə düşən vəzifələr və malik olduğu hüquqlar, iflas prosedurunda (ləğv prosedində) məhkəmə nəzarətinin hədləri və prosessual əsasları nəzərdə tutulmuşdur.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu yuxarıda göstərilən hüquq normalarının mənası baxımından hesab edir ki, bankın adından ləğvedici və ya onun vəkil etdiyi şəxsin hərəkətlərinin hüquqi qaydası məhkəmənin öhdəlikləri və ya tələblərinin ləğv edilməsi kəcməsi anlamını ifadə etmir. Bu halda ləğvedici müflis elan olunan bankın adından hüquqi şəxsi təmsil etmək səlahiyyətinə malik olur və qanunvericilikdə hüquqi şəxsin səlahiyyəti orqanının malik olduğu hüquqların həyata keçirilməyə bərabər, müvafiq vəzifələri daşıyır.

Bu baxımdan bankın müflis elan olunmasına dair qərarın qəbul olunması banka qarşı mövcud iddialar üzrə icraatın Mülki Prosessual Məcəllənin 254-cü maddəsinə müvafiq olaraq dayandırılmasını deyil, hüquqi şəxsi məhkəmədə təmsil etməli olan səlahiyyətli orqanın (şəxsin) məhkəmə icraatında iştirakını prosessual cəhətdən təmin etmək məqsədini daşıyır.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu göstərilənləri nəzərə alaraq hesab edir ki, iflas prosedində olan bankın hüquqi şəxs olaraq hüquq qabiliyyətindən irəli gələn (banka qarşı və ya bankın irəli sürdüyü) iddialar üzrə məhkəmə icraatının dayandırılması və ya xitam edilməsi Mülki Prosessual Məcəllənin 254-cü maddəsinin tələbləri ilə uzlaşmadığından, həmin iddialar üzrə işlərə mülki məhkəmə icraatı qaydasında baxılmalıdır. Bu kateqoriyadan olan işlərə bank fəaliyyətini həyata keçirdiyi və ya müflis elan olunduqdan sonra iflas prosedində olan zaman banka qarşı kreditör tələbləri, həmçinin bankın kreditör kimi çıxış etdiyi tələblər üzrə işlər daxil deyil.

Müflis elan olunmuş bankın işçilərinin əməkhaqqının əmək qanunvericiliyinə uyğun olaraq birinci növbədə, yaxud bank qanunvericiliyinə müəyyən edilmiş növbəlik qaydasında ödənilməli olması ilə bağlı suala cavab olaraq Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, əməkhaqqı tələbi apelyasiya instansiyası məhkəməsinin icraatında olan iş üzrə lisenziyası ləğv olunmuş banka qarşı yönəlməlidir.

Əmək Məcəlləsinin 178.2-ci maddəsinə görə, müəssisənin ləğv edildiyi hallarda birinci növbədə işçilərin əməkhaqqı, sosial müdafiə xarakterli bütün ödəmələri, o cümlədən istifadə etmədiyi məzuniyyətə görə pül əvəzi, bu Məcəllənin 77 və 239-cu maddələrini ilə müəyyən edilmiş ödəmələri, habelə müəssisənin fəaliyyəti dayandırıldığı günə işçiyə verilməli olan digər ödəncilər işğötürən tərəfindən ödənilməlidir. Müəssisənin müflisləşməsi nəticəsində iflasa uğradığı hallarda işə işçilərə həmin ödəncilər qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada ödənilməlidir.